

Latvijas Republikas Valsts prezidenta kanceleja Prezidenta preses dienests

Pils laukums 3, Rīga-50, LV-1900, tālr. 7092122, fakss 7320404,
prese@president.lv, www.president.lv

Valsts prezidentes runa Trešajā pasaules konferencē pret rasismu, rasu diskrimināciju, ksenofobiju un citām neiecietības izpausmēm “Mēs piederam pie vienas, pie cilvēku rases” Durbanā, Dienvidāfrikā, 2001.gada 1.septembrī

Prezidenta kungs!
Ģenerālsēkretāra kungs!
Godātā augstā komisāre!
Jūsu ekselences!
Valstu un valdību vadītāji!
Dāmas un kungi!

Man ir patīess prieks uzrunāt jūs šodien šajā Trešajā pasaules konferencē, kur Latvija pirmo reizi piedalās kā neatkarīga valsts. Izmantojot šo izdevību, es savas valsts vārdā izsaku aktīvu un dedzīgu atbalstu starptautiskiem centieniem iegrožot rasismu, rasu diskrimināciju, ksenofobiju un citas neiecietības izpausmes.

Šis parādības diemžēl ir plaši izplatītas un nezūdošas. Tāpat kā aizspriedumi, netaisnība un vardarbība, tās ir cilvēka dabas daļa, bet tām nav jābūt nenovēršamām. Tās daļēji var izskaidrot ar mūsu bioloģisko mantojumu, jo aizdomas un neuzticēšanos izraisa tādi paši ierosas mehānismi kā piesardzība un modrība, kas ļauj sajūst briesmas. Mums visiem ir implantēts bioloģiski ieprogrammēts izdzīvošanas mehānisms, lai cīnītos un bēgtu, kas dažreiz var izraisīt stipras bailes un naidu, un impulsu iznīcināt. Mēs visi esam apveltīti arī ar instinktu panākt savu, kas starp stiprākajiem var viegli pārvērsties varaskārē. Tomēr šis mantojums mums nav likteņa nolemtība, jo dabu var veidot un izmainīt ar audzināšanu. Ar mācīšanu un audzināšanu cilvēka bērns iegūst ne tikai apziņu, bet arī sirdsapziņu.

Katrai kultūrai ir jāsaduras ar grūto uzdevumu apvaldīt agresīvās, antisabiedriskās un ekspluatatīvās tendences tās locekļu starpā un ievirzīt tās sabiedriski pieņemamā gultnē. Pārāk bieži tas tiek darīts, aizliedzot agresiju vai apspiešanu attiecībā pret savas grupas locekļiem, bet atļaujot vai pat pamudinot uz šādu rīcību attieksmē pret tiem, kas nepieder pie grupas. Vēsturiski šādas cilvēku sabiedrību iekšējās grupas tika noteiktas pēc dažādiem kritērijiem, tādiem kā rase, ādas krāsa, reliģija, kultūras tradīcijas, etniskā izcelsme, valoda, kasta, sabiedrības šķira, profesija, dzimums vai seksuālā orientācija.

Iekšējo grupu un ārpus grupu noteikšana pēc šādiem kritērijiem ir pirmsākums rasismam un citām neiecietības izpausmēm, un diskriminācijai. Tas rada vienkāršotu un duālistisku cilvēku iedalījumu kategorijās: tajos, kurus uzskata par cieņas un vienlīdzīgas izturēšanās vērtiem, un tajos, ko par tādiem neuzskata. Ārkārtējos gadījumos, tādos kā cilvēku *a priori* šķirošana, tas var novest pie manipulēšanas ar to, kā mēs definējam pašu cilvēci: mēs esam patiesi cilvēciski, bet viņi nav.

Verdzība vienā vai otrā formā, kas gadu tūkstošiem tika piekopta lielākajā pasaules daļā, ir klasisks šādas dehumanizācijas piemērs. Viens no visšausmīgākajiem plaša mēroga dehumanizācijas gadījumiem notika Eiropā mazāk nekā pirms sešiem gadu desmitiem. Tas bija Trešā reihe piekoptais antisemitisms, kura kulminācija bija holokausta masu

---

slepkavības kā ksenofobijas un neiecietības ekstremāla izpausme.

Vēl viena dehumanizācijas forma, aparteīds, iesakņojās šajā valstī, kur notiek mūsu konference, Dienvidāfrikā drīz pēc holokausta beigām. To dienvidāfrikāņu, kam nebija balta ādas krāsa, tiesību stingra ierobežošana bija pretrunā ar Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas pašiem pamatprincipiem. Rasu diskriminācija tādā vai citādā formā ir tikusi pieņemta daudzās pasaules daļās un diemžēl turpina neoficiāli pastāvēt daudzās vietās līdz pat šai dienai.

Diskriminācija, kuras pamatā ir etniskā izcelsme, kasta, šķira vai militāra pakļaušana, arī ir visā pasaulē izplatīta parādība, ieskaitot Eiropu. Latvija ir cietusi no tās dažādām izpausmēm, atrodoties svešzemju varā gadsimtiem ilgi. Dzimtbūšanas laikā latviešu zemnieki (tāpat kā zemnieki daudzās citās Eiropas valstīs) praktiski bija feodālo zemes īpašnieku vergi. Dažādos svešzemju okupācijas laikos latvieši tika smagi diskriminēti. Pēc īsa neatkarības perioda pēc 1918.gada sekoja Otrais pasaules karš, kas noveda pie nacistiskās Vācijas un komunistiskās Padomju Savienības okupācijas.

Padomju iekārta iesāka piecdesmit gadu ilgo totalitārā režīma ēru, iezīmējot tūkstošiem cilvēku kā buržuāziskos reakcionārus un revolūcijas ienaidniekus vienkārši tāpēc, ka viņi bija dzīvojuši neatkarīgajā Latvijā kā valstsvīri, parlamentārieši, armijas virsnieki, ierēdņi, profesori, skolotāji, zemnieki vai veikalnieki. Daudzi tika nogalināti un spīdzināti, desmitiem tūkstoši, ieskaitot zīdaiņus un mazus bērnus, slimus un vecus cilvēkus, tika apcietināti nakts vidū, iemesti lopu vagonos un deportēti uz Sibīriju vienā masu deportāciju vilnī pēc otra.

Vēlākos gados padomju varas laikā Latvijā sociālā izcelsme vai vienkārši fakts, ka radnieki atradās trimdā, varēja aizšķērsot ceļu uz augstāko izglītību, profesionālo izglītību vai darba un dzīvesvietas iegūšanu. Sistemātiskas rusifikācijas programmas īstenošanas rezultātā latvieši kļuva par minoritāti daudzās savas zemes vietās, latviešu īpatsvars, kas 1939.gadā bija vairāk nekā 80 procentu no iedzīvotāju kopskaita, 1989.gadā bija samazinājies līdz pat 50 procentiem.

Tik tālas un atšķirīgas valstis, kādas ir Latvija un Dienvidāfrika, pieredzējušas ārkārtīgi līdzīgus likteņa pavērsienus, it sevišķi pēdējos desmit gados, kas ir bijuši radikālu pārvērtību un nozīmīgu sasniegumu laiks abām mūsu valstīm.

Pēc miermīlīgās Dziesmotās revolūcijas un padomju varas sabrukuma Latvijā ir notikusi strauja pāreja uz pilnīgu demokrātiju. Lai pārvarētu pusgadsimtu ilgā totalitārā režīma atstāto traģisko mantojumu un sekmētu visaptverošas un atvērtas sabiedrības attīstību, Latvijas valdība par galveno prioritāti izvirzījusi sabiedrības integrācijas jautājumus. Mūsu Valodas likums tika rūpīgi pārbaudīts, un tika atzīts, ka tas atbilst visaugstākajiem starptautiskajiem standartiem. Mūsu pilsonības likums ir atvērtāks un liberālāks nekā, piemēram, Vācijas Pilsonības likums.

Latvija izjūt dziļu solidaritāti ar Dienvidāfrikas centieniem izskaust pagātnes netaisnību sekas un izveidot modernu, pilsonisku sabiedrību, kuras pamatā būtu tiesiskums, cilvēktiesību ievērošana un brīvības ideāli. Mēs augsti vērtējam prezidenta Tabo Mbeki (*Thabo Mbeki*) izcilo vadību un personīgo ieguldījumu Dienvidāfrikas sabiedrības dažādo daļu samierināšanā un šīs valsts vēran ņemamās attīstības virzīšanā.

Dāmas un kungi!

Daudzas valstis, kas piedalās šajā konferencē, ir smagi cietušas pagātnes netaisnību dēļ. Mūsu pienākums ir mācīties no mūsu vēstures smagā mantojuma, bet mūsu pagātne nedrīkst aizēnot mūsu gatavību darboties ar skatu nākotnē. Es esmu stingri pārliecināta, ka nebūtu lietderīgi izdalīt atsevišķas valstis un ideoloģijas, lai tās kritizētu. Tāpēc es aicinu šīs konferences dalībvalstis to nedarīt. Citādi mums būs grūti, pat neiespējami vienoties par kopīgu deklarāciju konferences beigās.

Tas, par ko mums visiem jāvienojas, ir principi, uz kuriem jābalstās globālai cīņai pret rasismu, diskrimināciju un neiecietību. Pirmais un visbūtiskākais no tiem ir cilvēka

---

dzīvības svētums. Šo principu nav viegli piemērot; taču, neievērojot šo principu, ir maz cerību saglabāt civilizāciju.

Mums jāatzīst katra cilvēka neatņemamas tiesības tikt uzskatītam par cilvēku, pret kuru jāizturas atbilstoši otrajam pamatprincipam, kas ir vienlīdzība. Visi cilvēki ir radīti vienlīdzīgi ne pēc to fiziskajām un intelektuālajām spējām, bet gan pēc tiem piemītošās vērtības kā cilvēciskām būtībām.

Apspiešana visās tās izpausmēs un it sevišķi ilgstoša vardarbība, lietojot ieročus pret civiliedzīvotājiem, ir jautājumi, kuriem starptautiskajai sabiedrībai jāpievērš nopietna uzmanība. Tas pats attiecas uz aizspriedumiem visos to izpausmes veidos, kas sākas ar negatīvām emocijām: bailēm, neuzticēšanos, aizvainojumu, dusmām, kas pēc tam, savukārt, noved pie aizspriedumainas vai agresīvas rīcības. Vienīgais veids, kā izskaust aizspriedumus un naidīgumu, ir kultivēt to pretstatus: tādas pozitīvas jūtas kā empātiju, simpātiju, līdzjūtību, iecietību un sapratni. Tas ir lēns, grūts un nebeidzams process, bet tas ir jādara. Ja to nedarīs, alkas pēc atribības vai atmaksas tikai novedīs pie bezgalīgas vardarbības, pie vendetas, kas nekad nebeigsies.

Tas ir izaicinājums - atzīt dažādību, atšķirību un nejusties apdraudētam. Dažādība var būt savstarpējas bagātināšanās, nevis apspiešanas avots, atšķirība var būt pamats savstarpējai papildināšanai, nevis konfrontācijai. Patiesu cilvēciskumu sevī mēs varam ieaudzināt, tikai atzīstot, ka ir jāciena jebkurš cilvēks. Tad mēs varam teikt - tu esi mans brālis, tāpat kā es esmu tava māsa, jo mēs visi esam vienas un tās pašas pirmatnējās Mātes bērni, mēs visi piederam pie vienas cilvēku rases.

"Latvijas Vēstneša" (Gunta Štrauhmane) neoficiāls tulkojums no angļu valodas